



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

De Ivstitia Et Ivre ceterisq[ue] Virtutibus Cardinalibus

Lessius, Leonardus

Antverpiæ, 1632

2 Vtrùm religio à ceteris virtutibus distinguatur, & quomodo.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72459](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72459)

Quatuor
actus in of-
ficio reli-
gionis.

qui quò perfectiores sunt, eò perfectior est huius virtutis functio. Primus est, Consideratio infinitæ maiestatis Dei, & omnia ab ipsa pendere. Secundus est, Consideratio nostri nihili; id est, nos ex nobis nihil esse, nihil habere; sed quidquid sumus & habemus, Dei esse, & à Deo assidue pendere. Tertius, Profunda mentis submissio & inclinatio coram Deo, qua mens hæc ipsa interiùs testetur. Quartus, Eorundem profectio exterior, verbis, gestu corporis, vel alijs modis.

Primus & secundus supponuntur religioni tamquam fundamentum.

Actus in-
ternus re-
ligionis.

Tertius, nempe submissio illa, est actus interior religionis, qui etiam in Angelis reperitur; & continet duos actus; alterum voluntatis, qui est affectus reuerentiæ, quo interna illa honoraria inclinatio est volita; alterum intellectus, quo eadem præstat & executioni mandatur. cum enim Angeli non habeant corpora, non colunt Deum signis corporalibus, sed spiritalibus, quæ non videntur esse alia quam apprehensiones intellectus, aut locutiones spirituales: nulla enim in rebus spiritalibus possunt esse signa his meliora aut significatiora. sicut ergo homo alterum honorat, submitendo se illi gestu corporis, ita illi Deum honorant, submitendo se illi signis spiritalibus, nempe profitendo spiritali locutione ipsius maiestatem & suum nihilum respectu ipsius, & omne bonum ab ipso descendere, seque totos ad ipsius obsequium offerendo. idem facit homo interiùs implicite vel explicitè dum Deum honorat.

Quartus actus, scilicet exterior submissio in hominibus, immediatè est signum interne submissio- nis. nam, vt ait D. Augustinus lib. 10. de ciuitate cap. 5. *sacrificium visibile, inuisibile sacrificij est sacramentum*, id est, *sacrum signum*. mediatè verò est signum diuinæ excellentiæ, & dependentiæ rerum ab ipsa. Sic voces immediatè sunt signa conceptuum & affectionum animi; mediatè verò ipsarum rerum.

D V B I T A T I O II.

Vtrum religio à ceteris virtutibus distinguatur, & quomodo.

D. Thomas quæst. 81. art. 3. 4. 5.

7
A temperantia & fortitudine.

Respondeo & Dico Primò, Religionem distingui ab iis virtutibus quæ hominem rectè componunt in seipso, seu non ad alterum, vt à temperantia & fortitudine: nam religio disponit hominem ad functiones, quæ in alterum tendunt: temperantia verò & fortitudo ad functiones, quæ tantum ipsum subiectum respiciunt.

8
A iustitia & misericordia.

Dico Secundò, Distinguitur etiam ab omnibus iis, quæ hominem disponunt in officiis ad proximum, vt à misericordia & iustitia particulari. quia religio disponit hominem ad Deum.

Iacobi 1.

Dices, Iacobi 1. dicitur, *Religio munda & immaculata apud Deum & Patrem hæc est, visitare pupillos & viduas in tribulatione eorum, & immaculatum se custodire ab hoc seculo*. hinc religio consti-

tuitur in operibus misericordiæ, quæ sunt ad proximum, & in custodia sui à peccatis, quæ per omnes virtutes agitur.

Respondeo, Esse locutionem causalem: vera enim religio hos effectus parit, ideoque illorum nomen per metonymiam accipit, & hi effectus sunt signum veræ religionis: nemo enim hæc præstat, nisi vera religione imbutus. sic prioris ad Corinthios 13. dicitur: *Charitas patiens est, benigna est, &c.* Adde, Apostolum non velle explicare quid sit religio, sed qualis religio constituat hominem mundum & immaculatum ante Deum; ea nimirum, quæ habet illos effectus.

Dico Tertio, Distinguitur etiam à virtutibus theologis. Ita diuus Thomas articulo 5. *A fide* quidem, quia fides est virtus intellectus, religio affectus. Sæpè tamen fides vocatur religio, quia est religionis fundamentum & regula. sic vera fides dicitur vera religio; falsa fides, religio falsa. Verùm cum fides non solum sit habitus intellectus, sed complectatur etiam habitum quemdam voluntatis, nempe piam affectionem ad credendum Deo reuelanti, quæ actum fidei imperet, ratione cuius ipsum credere est liberum & meritorium; difficultas est quomodo religio ab hoc affectu distinguatur. Sanè parum videtur differre. quia actus fidei pertinet ad honorem primæ veritatis. Potest tamen inueniri aliquod discrimen. Primò, quia religio versatur circa suos actus externos, vt sunt signa diuinæ excellentiæ: sub ea enim ratione sunt à religione voliti. At affectus credendi non ita versatur circa actus fidei: non enim considerat actus fidei vt signa primæ veritatis, neque sub ea ratione illos vult; sed vt sunt vitales assensus, quos illud obiectum, nempe res credenda sic proposita, & à diuina auctoritate veluti informata, eleuata, & illustrata postulat. Secundò, quia tota ratio cur religio suum actum externum imperet, est, vt Deo honorem deferat, eiusque excellentiam testetur. At ratio cur affectio credendi imperet ipsos actus fidei, non est vt honorem Deo exhibeat (etiam si ob hunc finem possint imperari) sed quia materia ipsa diuina auctoritate confirmata, id postulat; vel (quod ferè idem est) quia obligatio ad illum actum orta ex reuelatione sufficienter proposita id requirit. Et sic est peculiatus virtus habens peculiarem materiam, in qua considerat propriam honesti rationem. Posset etiam dici, hunc affectum pertinere ad quandam iustitiam hominis erga Deum, quia actus ille debitus est primæ veritati tamquam necessarius, vt non censeatur contemni aut vilipendi. Nolle enim credere viro grauissimo affirmanti, est quodammodò contemnere, & paruum de illo habere existimationem. Quæ in re esse iniuriam, patet communi hominum iudicio, qui hoc iniuriam interpretantur; & meritò: nam continet quemdam contemptum & vilipensionem alterius absque causa, quæ non minùs est contra iustitiam quam temerarium de illo iudicium. *A spe & charitate* distinguitur, quia hæc virtutes immediatè attingunt ipsum Deum, tamquam proprium obiectum: charitas enim amat Deum vt ipse est bonum suum; vult enim ipsam diuinitatem, & omne bonum, ipsi Deo, vt ipsi in se bene sit: spes illum desiderat & sperat vt esse bonum nostrum. Itaque

Affectio
credendi,
an distin-
guatur à
religione

Itaque inclinant in actum internum, qui proximè versetur circa ipsum Deum. Religio verò non versatur immediatè circa Deum, sed circa cultum Dei, id est, circa signa interna vel externa, quibus Deus honoratur & colitur.

IO
Obiectio 1. Dices Primò, Obiectum formale religionis est excellentia diuina: ergo versatur proximè circa Deum, ac proinde est virtus theologica. Antecedens probatur, quia sicut Deus propter suam bonitatem diligitur *charitate*; ita propter diuinitatis excellentiam colitur *religione*: & sicut Deo credimus per fidem, propter auctoritatem diuinam; ita ei honorem exhibemus ob excellentiam infinitam.

Respon.
Religionis obiectum. Respondeo, Excellentiam diuinam propriè non esse obiectum religionis; sed cultum diuinum, qui est actus externus religionis. illud enim est obiectum virtutis, in quod ipsa virtus immediatè tendit: atqui religio tendit immediatè non in excellentiam diuinam, sed in eius cultum: est enim affectus quidam erga cultum diuinum, quatenus Deo debitus est & congruens. vnde ratio debiti & congruentis Deo in cultu diuino spectata, est ratio formalis obiectiua religionis. cum enim religio sit iustitia pars, necessariò respicit debitum alteri. Confirmatur à simili; nam ita se habet religio ad Deum, sicut Iustitia particularis ad proximum: atqui proprium obiectum Iustitiæ particularis non est proximus, sed res proximo debita: ergo similiter obiectum religionis non est Deus aut excellentia diuina, sed cultus Deo debitus; vt sacrificia, oblationes, laudes, orationes, vota, imagines, & omnes caritonia, quibus diuinitas honoratur. excellentia tamen diuina est obiectum formale cultus diuini: est enim ratio cur Deus sit colendus. Quare cum cultus diuinus sit actus externus religionis, quem religio tanquam proximum obiectum respicit, sequitur Deum esse obiectum remotum religionis, quia est id, cui ob suam excellentiam religio cultum deserit. Vnde Caietanus articulo 5. & passim DD. distinguunt duplex obiectum religionis, propinquum, & remotum. Propinquum vocant *obiectum quod*; id est, quod ipsa virtus appetit & affectat; & hoc est cultus diuinus. Remotum, *obiectum cui*, id est, cui aliquid exhibet: hoc est ipse Deus, propter suam excellentiam.

Obiectum cultus diuini est excellentia diuina.

Obiectum quod, & obiectum cui.

Obiectum virt. theol.

At virtutes theologice proximè in Deum tendunt, & ipsum immediatè per suum actum internum attingunt, vt ostensum est. Deinde si in illis velimus distinguere *obiectum quod* & *obiectum cui*, Deus non solum est *obiectum cui*, vt in religione; sed etiam *obiectum quod*. Id enim quod charitas Deo vult, est potissimum ipsa diuinitas, & diuinæ perfectiones: & quod fides credit, est Deus ipse, consideratus vel in seipso, vel vt est principium & finis omnium creaturarum. Sic etiam principale *obiectum quod* spei, est ipse Deus. Nec refert *obiectum cui* esse ipsum hominem; quia spes ad amorem concupiscentiæ pertinet, qui speciem ab *obiecto quod*, non *cui*, accipit. At totum *obiectum quod* religionis est creatum: quidquid enim ipsa vult, est opus nostrum.

Charitas.

Nec obstat, quòd charitas etiam bona extrinseca & creata Deo optet & velit. Primò, Quia hæc solum sunt obiecta secundaria & materia-

lia, à quibus virtus speciem non accipit. Simili modo quæ fides extra Deum credit, secundaria sunt.

Deinde, quia proxima ratio formalis obiectiua in virtutibus theologicis est ipse Deus: charitas enim vult omne bonum Deo, immediatè ex affectu vt ipsi bene sit: fides credit omne verum, quod ipse reuelauit, propter ipsius auctoritatem. at proxima ratio obiectiua cur religio aliquid Deo velit, est ratio debiti: ideò enim vult cultum Deo exhibere, quia est veluti tributum, quod creatura debet suo creatori; sicut antè exemplo Iustitiæ particularis ostensum est. Neque verum est (si propriè loqui velimus) charitatem, debiti rationem in suo obiecto spectare: nam charitas non vult Deo bonum præcise, quia illud ei est debitum, nihil aliud spectando, quàm vt huic debito fiat satis: hoc enim potius ad quamdam Iustitiam erga Deum, quàm ad charitatem pertinet; vt exemplis humanis facile ostendi potest. sed solum spectat ipsum bene esse Dei: ideò enim omne bonum illi vult, vt ipsi bene sit; sicut amicus vult amico bonum vt ei bene sit, non spectans an hoc fit illi debitum, an non: quamuis malit vt fit ei debitum quàm indebitum, quatenus hoc in dignitatem & maius bonum amici cedit. Hæc paulò fusiùs, quia res non nihil difficilis, & à plerisque non satis explicata.

Ad probationem antecedentis: Ex eo quòd Deus dicatur coli propter suam diuinitatem, non sequitur, immediatè versari circa Deum virtutem religionis, sed ipsum cultum, qui est obiectum immediatum religionis. Hinc fit vt religio solum mediatè circa Deum versetur, non tamquam *obiectum quod*, sed *cui*, vt dictum est: religio enim non inclinat immediatè in Deum, sed in aliquid Deo exhibendum, quo ipsius maiestatem significet & testetur; sicut Iustitia particularis non inclinat immediatè in proximum, sed in aliquid proximo reddendum. Cum dico *Deum esse obiectum cultus*, non est ita intelligendum, quasi colere & honorare Deum, sit actu vitali ipsum tamquam obiectum materiale vel formale attingere, aut circa ipsum per modum actus vitalis versari; (sicut Deum amare, Deo credere) sed est illum attingere aliquo signo, tamquam signatum; vel sicut attingitur is, cui aliquid offertur.

Quomodo Deus sit obiectum cultus.

Dices Secundò, Oratio & laus attingunt Deum immediatè, tamquam obiectum, & tamen sunt actus religionis.

II
Obiectio 2.

Respondeo Primò, Non sunt actus interni immediatè à virtute religionis eliciti, sed externi ab ea imperati. externos voco respectu virtutis religionis, quæ est in voluntate, sunt enim obiecta illius, in quæ affectus religionis immediatè tendit, & habent sedem in intellectu. Obiectum autem proprium virtutis spectandum est ex actu interno, in quem virtus immediatè inclinat, qui in proposito est amor cultus diuini.

Resp. 1.

Secundò Respondeo, Illos duos actus non attingere Deum, sicut actus vitalis suum obiectum, sed sicut signum attingit signatum: sunt enim actus religionis vt signa & testimonia diuinæ excellentiæ & nostræ subiectionis. Hinc fit vt à varijs virtutibus imperari possint. oratio enim, quatenus per eam implicite testatur Deum esse aucto-

Resp. 2.

Quomodo actus externi religionis imperantur à varijs virtutibus.

auctorem omnium bonorum nostrorum; habere omnium scientiam, & providentiam, (hoc enim, orando Deum, ipso facto insinuamus) est actus religionis. quatenus per eam petimus salutem, & ad salutem opportuna, est actus imperatus spei. quatenus petimus amplificari gloriam Dei, est actus imperatus à charitate. proximè autem semper elicitur à ratione, mediante fide. Idem dicendum de voto & iuramento; quia sunt locutiones quædam practicæ, in honorem Dei resultantes, vt infra capite 40. numero 28. ex mente diui Thomæ ostenditur. Actus autem virtutum theologiarum longè aliter Deum attingunt, nempe vt obiectum cognitum & amatum propter semetipsum.

12 **Obiectio 3.** Dices Tertio, Augustinus in Enchiridio cap. 3. dicit, *Deum colit fide, spe, & charitate*: ergo religio est virtus generalis, complectens virtutes theologicas.

Respon. 1. Respondetur Primò cum D. Thoma ar. 5. ad 1. dictum sancti Augustini intelligendum causaliter, quia virtutes theologice causant in nobis virtutem religionis, qua Deus colitur, & actus eius imperant.

Secundò Responderi potest, & melius, Religionem & cultum interdum accipi generatim pro omni virtutis officio, quo ordinamur ad Deum, quodque instar sacrificij Deo est acceptum. Sic potest intelligi illud Iacobi 1. *Religio munda & immaculata*, &c. & passim in Scripturis pro eodem accipiuntur *colere Deum, & seruire Deo*. *seruitus* autem (Græci *λατρεία* vel *δουλα* vocant) est nomen generale ad omnia bona opera, quibus Deo obedimus & placemus, vt ex plurimis locis constat, Psal. 2. 21. 99. Luca 2. Math. 6. & alibi. Hoc modo videtur ibi accipi à D. Augustino. & iuxta hanc rationem lib. 10. de ciuit. c. 6. describit sacrificium, vt sit *omne opus bonum, quod geritur, vt sancta societate Deo inhæreatur*. hoc modo passim accipitur in Scripturis.

13 **Actus virtutis theologice dupliciter considerantur.** Tertio, Dici potest, actus fidei, spei & charitatis dupliciter spectari posse; Primò, Vt sunt signa, quibus implicite diuinam excellentiam profitemur: nam hoc ipso, quo credimus Deo, insinuamus illum esse primam veritatem: dum amamus supra omnia, significamus esse summum bonum, & hac ratione spectari posse tamquam actus externos seu obiecta ad virtutem religionis. Secundò, Vt sunt actus vitales, quibus immediatè Deo inhæremus, & tamquam obiecto vnimur; & sic pertinere ad virtutes theologicas. Posse tamen ob rationem prædictam à virtute religionis imperari; & quamuis non imperentur, tamen tacitum cultum continere. Nec obstat, quod ait D. Thomas articul. 5. ad 1. virtutes theologicas, eò quòd versentur circa finem vltimum Deum, imperare actus religionis, & aliarum virtutum, quæ versantur circa media, eò quòd per se & ex natura sua circa finem vltimum versentur; tamen per accidens contrarium fieri potest; vt si quis velit vti actu virtutis theologice ad finem virtutis inferioris. omnis enim actus, qui potest esse medium ad consequendam virtutem aliquam, vel proprium eius finem, potest ab ea virtute imperari, ita vt ex affectu eius homo se applicet ad illum actum. Sic religio potest imperare actus fidei, spei, & chari-

Virtutes theologicas posse ab aliis imperari. tatis; quia hi actus sunt idonei ad finem religionis, qui est honorare Deum. Eosdem imperare potest affectus temperantiæ, quatenus ad obtinendum à Deo huius virtutis donum sunt idonei: eadem est ratio in ceteris. nam perfectio & finis intrinsecus inferioris virtutis potest intendi vt finis acquirendus per actus superiorum virtutum, quotiescumque hi actus per modum meriti vel dispositionis aliquo modo ad illum valent.

Dices, Actus virtutum theologiarum ne vt signa quidem videntur ad religionis virtutem pertinere: quia etsi illis Deum eximè honoremus, tamen non honoramus vt Superiorem, protestando nostram subiectionem; quod tamen virtus religionis postulat: vnde pater etsi honoret filium, non tamen illum colit, quia superiorem in nulla re agnoscit.

14 **Respon.** Respondet, Illos actus vt à nobis fiunt, posse accipi vt signa subiectionis nostræ; quia credimus Deo tamquam Superiori & magistro, cui subijcimus omne iudicium nostrum: & amamus illum charitate, referendo & offerendo nos ipsos & omnia nostra ad ipsius obsequium & gloriam, & speramus virtute ac omnipotentia ipsius summum bonum nostrum, id est, ipsummet. vnde patet, in his actibus contineri professionem excellentiæ ipsius, & nostræ subiectionis ac dependentiæ ab ipso.

Ex his patet, religionem, etsi virtus theologica non sit, esse tamen virtutibus theologice valde affinem, & post eas primum locum obtinere. nam post fidem, spem, & charitatem nihil laudabilius quàm Deo debitum cultum offerre. Confirmatur, eò enim virtus quæque est præstantior, quòd viciniùs attingit Deum: atqui post virtutes theologicas religio viciniùs illum attingit; nempe tamquam obiectum, cui cultum defert: ergo, &c.

Dices, Pia affectio ad credendum primæ veritati, obedientia & penitentia eodem modo Deum attingunt, nimirum vt obiectum cui: ergo religio non est his præstantior. Nam illius affectionis opus est credere Deo, obedientiæ obedire Deo, penitentię satisfacere Deo.

14 **De pia affectione, obedientia, & penitentia.** Respondet dupliciter. Primò, Cùm religio præfertur ceteris virtutibus, quæ non sunt theologice, eò quòd viciniùs Deum attingat; accipitur paulò latius, vt omnem virtutem, qua Deo debitum reddimus, complectatur: & hoc modo prædictæ virtutes sub religione continentur. Idque merito, quia opus illarum intrinsecè honorem Dei continet. Credere enim Deo, pertinet ad honorem primæ veritatis: obedire Deo, ad honorem diuinæ superioritatis & auctoritatis gubernandi: satisfacere Deo, pertinet ad honorem Dei instaurandum, qui peccato erat læsus: sicut petitio veniæ pertinet ad honorem eius qui ab altero iniuriam accepit.

Respondet Secundò, Religionem, etiam si strictè omnino & propriè sumatur vt ab istis virtutibus distinguitur, esse præstantiorem, & viciniùs attingere Deum, quàm vel obedientia vel penitentia. De pia affectione est alia ratio, quia est veluti pars virtutis theologice, nempe fidei, & ita sub fide comprehenditur; ac proinde non pertinet ad hanc comparisonem. De illis ergo duabus prioribus patet, quia religio considerat opus suum

Quomodo religio sit præstantior istis.

suum vt est signum diuinæ excellentiæ, illudque non solum Deo exhibet, sed ita exhibet, vt velit illud circa Deum versari, & eius excellentiam signare. At obedientia, etsi versetur aliquo modo circa Deum vt *obiectum cui obedit*: tamen non considerat opus suum, vt est signum & protestatio quadam diuinæ excellentiæ, neque illud defert Deo vt munus quo ipse honoretur & ornatur; sed solum considerat illud vt debitum, & necessarium propter auctoritatem diuinam præcipientem, ne videlicet si omittat, Dei auctoritatem videatur contemnere: vel præscindendo ab ista necessitate & obligatione, considerat opus vt habens specialem honestatem à diuina auctoritate illud volente & imperante. Sicut enim Deus, vt est prima veritas, aliquid reuelando facit illud dignum creditu, & credendum secundum rectam rationem: ita vt est omnium superior aliquid præcipiendo, facit illud dignum factu, & omnino secundum rectam rationem faciendum: estque hæc dignitas propria honestas obiectiua, quam respicit obedientia.

Pœnitentia.

Pœnitentia dupliciter considerari potest. Primò, quatenus dolet de peccato, vt est offensio Dei; eiusque malum, illudque conatur tollere tamquam ei displicens, & vt Deo reconcilietur. quo modo non distinguitur à charitate; sed est ipsa virtus charitatis inadaquatè concepta, nimirum vt versatur circa ablationem peccati, & reconciliationem cum Deo propter ipsum bonum Dei. Eiusdem enim virtutis est, gaudere de bono alterius, illudque procurare; & dolere de eius malo, illudque depellere. Secundò, quatenus dolet de peccato præcisè vt est iniuria Dei, & imperat opera satisfactoria ad hanc iniuriam faciendam. hoc modo distinguitur à charitate, & pertinet ad quandam iustitiam hominis erga Deum. Sed non considerat neque imperat opera satisfactoria, vt sunt formaliter signa diuinæ excellentiæ, quibus Deum veluti ornent & honoret; sed vt sunt vindicta peccati, qua Deo pro iniuria illata satisfiat, & ius eius violatum quodammodo instauratur: sicut cum quis homini pro iniuria illata satisfacit dolendo, & se accusando, affligendo, veniam petendo, non intendit per hoc formaliter illum honorare, sed pro iniuria satisfacere.

15 Dico Quartò, Religio non distinguitur à virtute pietatis, obseruantia, & gratitudinis in Deum. Colligitur ex D. Thoma quæst. 106. artic. 1. ad 1, vbi dicit: *Sicut religio est quadam superexcellens pietas; ita est quadam superexcellens gratitudo.* & ex Caietano quæstione 107. articulo 3. Probat, quia pietas propriè est quæ debitum cultum reddit parentibus; *obseruantia* personis in dignitate constitutis; *gratitudo*, benefactoribus. ratio autem parentis, & personæ eminentis, & benefactoris continetur in Deo excellentissimè: ergo etiam debitum erga illum vt parentem, personam sublimem, & benefactorem, est summum: atqui hoc debitum non distinguitur à debito erga primum principium: ergo virtus, quæ respicit hoc debitum, non distinguitur à virtute religionis, quæ respicit cultum, primo nostri & rerum omnium principio debitum. Vnde rectè Caietanus infra quæstione 107. artic. 3. notat, has virtutes, pietatem, obseruantiam, & gratitudinem, dupliciter existere. Primò, Formaliter in suis proprijs spe-

Virtus religionis colit Deum vt parentem, vt principem, & vt benefactorem.

ciebus. Secundò, Eminenter, in superiore virtute, quæ est religio. ratio est, quia obiecta earum (quibus deferunt suas functiones) continentur eminenter in obiecto, cui defert religio: & debita earum, ob quæ deferunt, in debito religionis.

Dupliciter existunt istæ virtutes.

Aduerte tamen, esse valdè probabile, *gratitudinem* per se esse virtutem distinctam à religione; quia formaliter respicit debitum ortum ex beneficio; religio autem hoc non respicit vt obiectum formale, sed vt motiuum seu impulsiuum ad actum. vide infra cap. 47. dub. 1.

Idem dixerim de *fidelitate* erga Deum. hæc enim respicit debitum ortum ex promissione, illudque soluit non ex affectu Deum honorandi propriè, sed ex affectu satisfaciendi debito ex promissione contracto: qui duo affectus videntur omnino distincti, quamuis actus alterius ab altero vicissim imperari possint. Nam ex affectu Deum honorandi, possum velle soluere promissa, & gratias agere; & ex affectu soluendi promissum, & referendi gratias pro beneficiis acceptis, possum velle honorare. Rectè tamen hæc virtutes referuntur ad religionem. Primò, quia versantur in materia religionis; nam quidquid promittimus Deo, vel pro beneficiis referimus, ad religionem pertinet, cum nihil præter honorem ei donare possumus. Virtutes autem secundum modum loquendi Patrum, censentur distingui vel non distingui ratione materiæ potius, quam ratione interni affectus præcisè & formaliter considerati. Vnde iuramentum est actus religionis, etiam si non fiat affectu religionis; similiter oratio, solutio decimarum, &c. Et ieiunium est opus temperantiæ, etiam si non fiat affectu temperantiæ, sed iustitiæ vel pœnitentiæ. Secundò, quia debitum gratitudinis & fidelitatis erga Deum crescit ratione excellentiæ ipsius. Vnde in praxi dum nos gratos & fideles ipsi præstare volumus, maximè spectamus diuinam excellentiam cui obstricti sumus, ne si neglexerimus, illam inhonorasse videamur. Denique hoc ipso quo quis rectè dispositus est ad debitum honorem Deo exhibendum, etiam benè dispositus est ad soluenda ei promissa, & gratiarum actionem: & neglectus horum censetur quadam Dei inhonoratio. Itaque videtur ratio religionis in illis quodammodo includi.

Quomodo pertineans ad religionem.

DVBITATIO III.

Virum religio distinguatur ab ea virtute, qua coluntur Sancti.

16 Quidam putant non distingui. Ita Marsilius in 3. quæst. 8. art. 1. in fine. Probat tribus rationibus, sed nullius momenti: nam vel falsum assumunt, vel aperta æquiouocatione laborant. Vnde aliter probatur, Primò, Quia eadem virtute charitatis amatur Deus & proximus: ergo etiam eadem virtute colitur, honoraturque Deus & proximus. Consequentia patet, quia sicut se habet bonitas supernaturalis, quæ est in proximo, ad bonitatem, quæ est in Deo; ita excellentia, quæ est in Sanctis, se habet ad excellentiam Dei; nempe tamquam participatio illius supernaturalis. Antecedens probatur, quia Deus diligit

Eodem virtute habitus colit Deum & Sanctos.